

Valtiovarainministeriö
valtiovarainministerio@vm.fi
Viite: VM064:01/2012

LAUSUNTO SELVITYSMIEHEN LUONNOKSESTA HALLITUKSEN ESITYKSEKSI VALTIONOSUUSJÄRJESTELMÄN UUDISTAMISESTA

Kristillisdemokraatit kiittää lausuntopyynnöstä, ja lausuu seuraavaa:

Valtiovarainministeriön asettama selvitysmies Arno Miettinen on valmistanut hallitukselle esitysluonnoksen valtionosuusjärjestelmän mittavasta uudistamisesta ja selkeyttämisestä. Nykyinen voimassaoleva järjestelmä on erittäin monimutkainen ja sisältää lukuisia päällekkäisyyksiä, portaita ja monimutkaisia määräytymisperusteita, jotka hallitusohjelmassa kirjattiin selkeytettäväksi. Lähes kaikki kunnat (90 %) pitävät valtionosuusjärjestelmän uudistamista tarpeellisenä.

Kokonaisuutena esitys vastaa hyvin hallitusohjelman tavoitteita; se yksinkertaistaa ja selkeyttää merkittävästi nykyjärjestelmää, ottaa huomioon kuntaliitosten esteet ja muokkaa perusopetuksen rahoitusta yhdessä linjattuun suuntaan. Samalla uudistus muokkaa perusteita nykyistä läpinäkyvämmiksi ja avoimemmiksi.

Kotikuntakorvausjärjestelmä

Kristillisdemokraatit edellyttävät valtionosuusuudistuksen yhteydessä yksityiskoulujen kotikuntakorvausjärjestelmän korjaamista siten, että kotikuntakorvauksen leikkuri poistetaan. Myös vuoden 1998 jälkeen perusopetuksen järjestämisluvan saaneiden yksityiskoulujen kotikuntakorvaus tulee korottaa 100 prosenttiin kotikuntakorvauksesta. Leikkurin ainoana perustana ja jakajana oleva vuosiluku on rahoituksen määrittäjänä keinotekoinen ja epäoikeudenmukainen.

Kunnan valtionosuuden kriteerit ja laskentaperiaatteet

Valtionosuuksien määräytymisperusteiden lukumäärän pieneneminen ja päällekkäisyyksien poistaminen sekä määräytymisperusteiden sisältöjen yksinkertaistaminen ja portaiden poistaminen ovat oikeansuuntaisia ja tervetulleita uudistuksia. Määräytymistekijöiden määrä laskee uudistuksessa vajaasta viidestäkymmenestä kahdeksaan.

Nykyisen valtionosuusjärjestelmän kriteerit ovat päällekkäisiä, vanhentuneita ja epätarkkoja. Selvitysmiehen esityksen mukaan kunnan valtionosuus määräytyisi ikärakenteen, sairastavuuden, asukastiheyden, työttömyysasteen, vieraskielisyyden, kaksikielisyyden, saaristoisuuden ja koulutustaustan mukaan. Kristillisdemokraatit toteavat pääkriteerit oikein valituiksi ja selkeiksi. Ne määrittävät selkeästi kuntien kustannusten syntymistä.

Pidämme tärkeänä, että valtionosuusjärjestelmää uudistetaan edistämään terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia. Tästä näkökulmasta lastensuojelukertoimen poistuminen laskentaperiaatteista on tervetullut uudistus. Kristillisdemokraatit on esittänyt lastensuojelukertoimen poistamista jo vuosia, jotta se ei olisi kannustamassa kuntia vääränlaiseen toimintaan. Korostamamme ennaltaehkäisy olisi voinut tältä osin näkyä uusissa kriteereissä esitettyä vahvemmin.

Myös kriteerien painoarvot on valittu pääosin oikein ja ne perustuvat luotettavaan tutkimustietoon. Sairastavuus ja ikärakenne määrittelevät eniten kunnan kustannustasoa.

Lisäosiin koottavan syrjäisyyskriteerin painoarvon nostoa tulisi myös edelleen pohtia. Syrjäisyyskriteerin painoarvo on pieni uudistuksen jälkeen, eikä kunnan syrjäisyyttä ole riittävästi huomioitu. Samoin saaristaisuuskriteeriin olisi perusteltua ottaa mukaan myös osasaaristokunnat.

Uusina kriteereinä valtionosuusjärjestelmään ehdotetaan lisättäväksi koulutustaustakerroin ja työpaikkaomavaraisuuskerroin. Koulutustaustakertoimella pyritään huomioimaan perusopetuksen toimintaympäristön erilaisuus ja tukea haastavampia tilanteita kunnissa. Työpaikkaomavaraisuustekijällä pyritään taas kannustamaan kuntia aktiivisuuteen elinkeinopolitiikassaan ja huomioimaan keskuskuntien erityiskustannukset. Kristillisdemokraatit pitää ehdotettuja määräytymisperusteita kannatettavina, joskin niiden painoarvo on syytä pitää matalalla tasolla.

Kristillisdemokraateilla ei ole huomautettavaa valituista laskentaperiaatteista. Painotetut kertoimet terveydenhuollon, vanhustenhuollon ja sosiaalihuollon osalta ovat perusteltuja.

Verotuloihin perustuva valtionosuuksien taseus

Valtionosuusjärjestelmän ja siihen liittyvän taseusjärjestelmän kautta voidaan taseoitaa palvelutasojen eroja kunnissa. Kristillisdemokraatit pitävät tärkeänä lähtökohtana koko uudistukselle palvelujen turvaamisen näkökulmaa. Kunnilla tulee olla taloudelliset ja henkilöstövoimavaroihin perustuvat edellytykset vastata palveluiden järjestämisestä ja rahoituksesta. Viime kädessä eduskunta on vastuussa kansalaisten palvelujen saamisesta ja yhdenvertaisuuden toteutumisesta. Erot palveluiden saatavuudessa ovat suuria etenkin niissä palveluissa, joissa kunnille on säädetty enemmän harkinnan mahdollisuuksia. Merkittäviä eroja on nähtävissä perusopetuksesta terveydenhoitoon. Valtionosuusjärjestelmän taseusjärjestelmä on tärkeä osa yhdenvertaisuuden toteutumista maassamme.

Kristillisdemokraatit pitävät hyvänä verotulotaseuksen taseusrajan laskemista 80 %:iin. Taseusrajan laskeminen kannustaa kuntia lisäämään tehokkuutta ja tuottavuutta. Samoin hyvänä voidaan pitää sitä, että uudet kriteerit perustuvat laskennallisiin kustannuksiin. Valtionosuuksien tarkastaminen vuosittain on myös tervetullut uudistus. Kuntien kannalta on olennaista, että järjestelmä on myös ennustettava, jotta kunnat pystyvät ennakolta arvioimaan nykyistä tarkemmin lopullisten valtionosuuksien kokonaismäärän.

Siirtymätaseuksen kesto ja porrastus

Ehdotuksella on suuria kuntakohtaisia vaikutuksia, siksi kannatamme riittävän pitkää siirtymäaika muotosten toteuttamiselle. Pidämme esityksessä asetettua viiden vuoden siirtymäaika riittävänä ja porrastusta sopivana vaikka toteammekin, että suurimpien muutosten kunnissa voi olla tarvetta uudistuksen hidastamiselle poikkeusjärjestelyin. Kuntien kokonaistalouden tilanteen arviointi kuntatasolla on tärkeää ottaen huomioon valtionosuusuudistuksen vaikutukset, mikäli kuntien yleisiä valtionosuuksia joudutaan edelleen leikkaamaan valtiontalouden tasapainottamiseksi. Tarvittaessa siirtymäaika tulee hidastaa esimerkiksi hakemuksesta, mikäli säästöjen ja u-uudistuksen yhteisvaikutukset muodostuvat kohtuuttomiksi yksittäiselle kunnalle.